

УДК 378.14.001.76(477.74)

КЕРЕКЕША Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Одеський національний економічний університет, вул. Пушкінська, 26, м. Одеса, 65014, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-2961>

ResearcherID: <https://researcherid.com/rid/B-2898-2015>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.13>

Бібліографічний опис статті: Керекеша, О. (2021) Сучасні тенденції у вищій освіті: досвід впровадження нової спеціальності в Одеському національному економічному університеті. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12 (44), 89–93, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.13>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В ОДЕСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Анотація. Нині перед закладами ВНЗ постає питання актуальності, сучасності та інноваційності освітнього контенту та спеціальностей, які пропонуються. На зміну однопрофільності приходять багатoproфільні спеціальності. Вміння адміністрації університету своєчасно реагувати на ці зміни, пропонувати абітурієнтам та викладачам ЗВО нові напрями розвитку та нові траєкторії навчання, відповідати на виклики сучасного реального бізнес-середовища є гарантією успіху будь-якого закладу вищої освіти. Із виходом України до глобального освітнього середовища, міграцією та цікавістю до отримання освіти в Україні від іноземців зростає попит на викладання англійської мови. В той же час кількість викладачів, які б могли робити це якісно, на жаль, є незначною та недостатньою для задоволення такого попиту. По-друге, ми бачимо, що багато абітурієнтів навіть безпосередньо перед подачею заяв на зарахування у ЗВО не визначилися остаточно зі своїми пріоритетами та до останнього моменту вибирають часто між філологією, бізнес-освітою та педагогічною освітою. Ми вирішили, що можемо готувати за всіма цими напрямками одночасно.

І, найголовніше, сучасне молоде покоління має інші уявлення про успіх і стратегію його досягнення, в яких освіта сприймається не як соціальний ліфт та інструмент вибудовування кар'єри, а як елемент своєї унікальної та неповторної долі, засіб реалізації творчого потенціалу особистості.

Автором статті розглядаються тринадцять основних тенденцій сучасної освіти, описується інноваційний підхід ОНЕУ до наповнення освітнього контенту та досвід впровадження в сучасний освітній процес трикомпонентної освітньої програми «Англійська мова в економіці та бізнес освіті». У статті також приділено увагу сучасним викликам, які сприяють трансформації освітнього процесу та формуванню нових освітніх трендів.

Ключові слова: вибір спеціальності, інноваційні підходи до освіти, тенденції сучасної освіти, трикомпонентна освітня програма, досвід, виклики, трансформація освітніх трендів.

KEREKESHA Olga – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Odessa National Economic University, 26, Pushkinskaya st., Odessa, 65014, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-2961>

ResearcherID: <https://researcherid.com/rid/B-2898-2015>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.13>

To cite this article: Kerekesh, O. (2021) Suchasni tendentsii u vyshchii osviti: dosvid vprovadzhennia novoi spetsialnosti v Odeskomu natsionalnomu ekonomichnomu universyteti [Modern tendencies in high education: the experience of the new specialty introduction at Odessa National Economic University]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 12 (44), 89–93, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.13>

MODERN TENDENCES IN HIGH EDUCATION: THE EXPERIENCE OF THE NEW SPECIALTY INTRODUCTION AT ODESSA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY

Summary. Today, university institutions face the question of relevance, modernity and innovation of the educational content and specialties they offer. Multidisciplinary specialties replace single-profile specialties. The ability of the university administration to respond to these changes in time, to

offer the potential students and teachers new directions of development and new learning trajectories and to meet the challenges of today's real business environment is a guarantee of success of any higher education institution. With Ukraine's entry into the global educational environment, migration and interest in education in Ukraine from the potential foreign student's, the demand for teaching in English is growing. At the same time, the number of teachers who could do it well, unfortunately, is insufficient to meet such demand. Secondly, we can see that many potential students, even immediately before submitting application for the enrollment into the universities, have not finally decided on their priorities, and until the last moment often choose between philology, business education and pedagogical education. We decided that we can offer them a great decision and to work in all those areas at the same time.

And most importantly, the modern young generation has another ideas about success and the strategy to achieve it, in which education is perceived not as a social elevator and a tool for career building, but as element of their uniqueness, means of realizing their creative potential.

Multidisciplinary specialties replace single-profile specialties. The author of the article considers thirteen main trends in modern education, describes ONEU's innovative approach to the filling of the educational content and the experience of implementing a three-component educational program "English in Economics and Business Education" into the modern educational process. The article also focuses on current challenges that contribute to the transformation of the educational process and the formation of new educational trends.

Key words: *choice of specialty, innovative approach to education, tendencies of modern education, three-component educational program, experience, challenges, transformation of educational trends.*

Вступ. Найближче двадцятиліття стане епохою радикальних перетворень, вважали науковці ще у 2018 році. Зростаюче розмаїття джерел знань та розширення доступу до них відкриває додаткові можливості для навчання, котрі можуть бути менш формалізованими та більш інноваційними (Тенденції та виклики в сучасній системі освіти). Але ми навіть і уявити собі не могли у той час, як скоро, як швидко, на якому глобальному рівні та якою ціною все це відбудеться, через що саме ми вимушені будемо шукати інноваційні додаткові засоби навчання.

Аналіз останніх досліджень. Динамічні зміни, які постійно відбуваються у світі, ставлять доволі складні виклики до освіти та закладів вищої освіти нині. Кожного року актуальність тих чи інших напрямів підготовки фахівців також змінюється, деякі спеціальності втрачають свою актуальність, назавжди залишаючи вільне місце для нових та більш перспективних. Вміння адміністрації університету своєчасно реагувати на ці зміни, пропонувати абітурієнтам та викладачам ЗВО нові напрями розвитку та нові траєкторії навчання, відповідати на виклики сучасного реального бізнес-середовища є гарантією успіху будь-якого закладу вищої освіти.

Мета статті. Важливим при виборі спеціальності також є й інший фактор: абітурієнти сьогодні не розглядають свої освітні можливості лише в рамках своєї країни. Ще кілька років тому, відповідно до статистичних даних, понад 30% абітурієнтів України розглядали та шукали можливості навчання за кордоном. Таким чином, поставала проблема відтоку інтелектуального потенціалу з України, а також зменшення кількості ЗВО через зменшення абітурієнтів. Освіта в Україні, час від часу, не витримувала конкуренції із закордонною освітою, тим паче, що ціна контракту в нашій країні та країнах ближчого зарубіжжя є однаковою, а зарплати в Україні та за кордоном різняться в десятки разів. Але нині аналітики з центру CEDOS вважають, що мобільність студентів і дослідників у наступні кілька років буде дещо нижчою.

Виклад основного матеріалу. Через непевну епідеміологічну та економічну ситуацію люди змінюють свої плани щодо навчання в європейських закладах вищої освіти.

Вплинути на кількість охочих вчитися за кордоном може також те, що через пандемію навчання в деяких університетах відбудеться онлайн.

Експертка з міграційних питань центру CEDOS (Cedoss – Центр дослідження суспільства) – це незалежний аналітичний центр і спільнота, ціль якої – розбудова соціальної держави в Україні. О. Слободян зауважує: «Наші попередні дослідження показують, що серед основних мотивів студентів не тільки отримати диплом європейського зразка та знання для працевлаштування за кордоном, але й отримання нового культурного досвіду».

Якщо університети переведуть навчання на дистанційну форму, тоді можливість такого культурного досвіду зменшується (Кочмар-Тимощенко, 2020).

Таким чином, українським ЗВО саме час замислитися над наданням нових можливостей абітурієнтам саме в Україні, пропонувати нові напрями в освіті, аналізувати актуальність спеціальностей та впроваджувати інноваційні технології в навчання для того, щоб завоювати довіру та авторитет в абітурієнтів.

Ми вважаємо, що нині на зміну однопрофільній освіті приходить багатопрофільна. Під цим мається на увазі, наприклад, те, що готувати фахівців із філології англійської мови та перекладачів вже недостатньо. Можливості інноваційних технологій, різноманітні додатки та таке інше заміщують потребу в людських ресурсах та фахівцях, які б виконували ці завдання. Цей процес є незворотним, і щороку потреба у фахівцях цього напрямку критично зменшується. Водночас, якщо ми проаналізуємо оголошення щодо можливостей працевлаштування, то практично в кожному з них можна побачити серед вимог володіння іноземною мовою на високому рівні.

Якщо проаналізувати роль викладача в освіті, то, на нашу думку, умовно її можна поділити відповідно до етапів: роль, що була до появи Інтернету, та роль, що є після.

До появи Інтернету викладач та книга були основними носіями та джерелом інформації. Студенти того часу розуміли, якщо вони пропустять лекції та аудиторні заняття, цей матеріал доведеться шукати годинами або навіть днями проводячи час у бібліотеці. Нині студенти не сприймають викладача як носія знань априорі, для них викладач – це мотиватор, ментор, той, хто визначає траєкторію навчання всередині дисципліни, надає вектор розвитку, зацікавлює, а головне, на початку вивчення дисципліну зможуть розповісти, навіщо саме цей предмет вивчати та як саме він пов'язаний з їхньою професійністю й успішністю в майбутньому. Головне джерело знань та отримання інформації для студентів нині – це Інтернет. І дуже прикро, якщо викладачі ЗВО цього не усвідомлюють, читаючи лекції у тому самому форматі, що був 20 років тому та вимагаючи присутності студентів на них.

Нині науковці визначають, що у системі освіти XXI століття будуть проявлятися і впливати на реалізацію ідеї розвитку цілісної людської особистості такі тенденції:

Перша тенденція – гуманізація, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності. Тенденція стверджує створення нового зразка освіти, який передбачає пріоритет освіти, орієнтованої на особистість учня (особистісно орієнтованої) над освітою, орієнтованою на «знання з предмета»; найповніше розкриття здібностей студентів, задоволення їх різноманітних освітніх потреб, виховання почуття власної гідності, свободи, гармонії стосунків з навколишнім середовищем (Основні тенденції розвитку освіти).

Друга тенденція – гуманітаризація освіти, що покликана формувати духовність, культуру особистості, планетарне мислення, цілісну картину світу. Від рівня засвоєння базової гуманітарної культури залежить розвиток особистості в гармонії із загальнолюдською культурою. На основі загальнолюдської культури можливий розвиток усіх сторін особистості, врахування її суб'єктивних потреб і об'єктивних умов, пов'язаних із матеріальною базою і кадровим потенціалом освіти. У цьому зв'язку самовизначення особистості у світовій культурі є стрижневою лінією гуманітаризації змісту освіти (Основні тенденції розвитку освіти).

Третя тенденція – національна спрямованість освіти, що полягає в невіддільності освіти від національної основи, органічному поєднанні освіти з історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні національних цінностей українського народу та інших народів і націй (Основні тенденції розвитку освіти).

Четверта тенденція – відкритість системи освіти. Це означає, що визначення цілей освіти не обмежується державним замовленням, а розширюється потребами в освіті, які привносять студенти, їх батьки, вчителі; програми задають базовий, тобто необхідний, орієнтир-мінімум, загальне ядро знань, яке відкрите для доповнень, що залежать від культурних, регіональних, етнічних та інших умов освіти (Основні тенденції розвитку освіти).

П'ята тенденція – перенесення акценту з навчальної діяльності педагога на продуктивну навчально-пізнавальну, трудову, художню та іншу діяльність студента. Культура реалізує свою функцію розвитку особистості лише, якщо вона активізує, спонукає людину до продуктивної діяльності. Чим різноманітнішою і продуктивнішою є значима для особистості діяльність, тим ефективніше відбувається оволодіння культурою. Діяльність особистості якраз і є тим механізмом, який дає змогу перетворити сукупність зовнішніх впливів на новоутворення особистості як продукт розвитку. Діяльнісний підхід дає змогу «перетворити» педагогічні завдання на «особистісний смисл» діяльності особистості (Основні тенденції розвитку освіти).

Шоста тенденція – перехід від переважно інформативних форм до методів, форм і технологій навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку, резервів самостійної роботи, взаємодії тих, хто навчається. Іншими словами, перехід від відтворення до розуміння, осмислення, використання в життєдіяльності (Основні тенденції розвитку освіти).

Сьома тенденція – створення умов для самоствердження, самореалізації і самовизначення особистості, що є результатом її самоорганізації. Самоорганізація відбувається за педагогічної підтримки, яка спирається здебільшого на внутрішні джерела розвитку студента (Основні тенденції розвитку освіти).

Восьма тенденція – перетворення позиції педагога і позиції студентів на особистісно-рівноправні, позиції людей-співробітників. Таке перетворення пов'язане із зміною ролей і функцій учасників педагогічного процесу. Педагог не виховує, не вчить, а активізує, стимулює намагання, формує мотиви студентів до саморозвитку, вивчає його активність, створює умови для саморуку. При цьому необхідно дотримуватися певної послідовності, динаміки: від максимальної допомоги педагога студентам у вирішенні навчальних завдань на початковій стадії освіти через поступову активізацію до повної саморегуляції в навчанні і виникнення відносин партнерства між ними (Основні тенденції розвитку освіти).

Дев'ята тенденція – творча спрямованість освітнього процесу. Вона передбачає безпосередню мотивацію навчальної та інших видів діяльності, організацію саморуку до кінцевого результату. Це дає змогу студенту пережити радість від усвідомлення власного росту і розвитку, від досягнення власних цілей, створює умови для самореалізації особистості, виявлення і розвитку її творчих можливостей (Основні тенденції розвитку освіти).

Десята тенденція – перехід від суворо регламентованих контрольованих способів організації педагогічного процесу до розвивальних, активізуючих, що передбачає стимулювання, організацію творчої, самостійної діяльності студентів (Основні тенденції розвитку освіти).

Одинадцята тенденція – оцінка результату діяльності системи освіти по виходу (outcome education), який визначається певними вимогами або стандартами, уніфікованими незалежно від форми навчання (Основні тенденції розвитку освіти).

Дванадцята тенденція – безперервність освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні, перетворення набуття освіти на процес, що триває упродовж усього життя людини (Основні тенденції розвитку освіти).

Тринадцята тенденція – нероздільність навчання і виховання, що полягає в їх органічному поєднанні, підпорядкуванні змісту навчання і виховання формуванню цілісної та гармонійно розвиненої особистості (Основні тенденції розвитку освіти).

Таким чином, проаналізувавши все вищезазначене, з урахуванням тенденцій і вимог до ЗВО сьогодні кафедра іноземних мов Одеського національного економічного університету у 2020 році запропонувала своїм потенційним абітурієнтам нову освітню програму в рамках спеціальності 015 – «Професійна освіта (Економіка)», а разом із тим нові можливості та нове бачення викладання.

Освітня програма «Англійська мова в економіці та бізнес-освіті» є трикомпонентною та складається з таких частин: філологія ділової англійської мови, педагогіка та бізнес освіта.

Із виходом України до глобального освітнього середовища, міграцією та цікавістю до отримання освіти в Україні від іноземців зростає попит на викладання англійською мовою. Водночас кількість викладачів, які б могли робити це якісно, на жаль, є незначною та недостатньою для задоволення такого попиту. По-друге, ми бачимо, що багато абітурієнтів навіть безпосередньо перед подачею заяв на зарахування у ЗВО не визначилися остаточно із своїми пріоритетами та до останнього моменту вибирають часто між філологією, бізнес-освітою та педагогічною освітою. Ми вирішили, що можемо готувати за всіма цими напрямками одночасно, а вже протягом навчання на бакалавраті, самостійно вибираючи дисципліни з вибіркового блоку, студенти самі поступово визначаються із своїми пріоритетами, в них буде на це достатньо часу і можливостей для прийняття рішень.

І, найголовніше, сучасне молоде покоління має інші уявлення про успіх і стратегію його досягнення, в яких освіта сприймається не як соціальний ліфт та інструмент вибудовування кар'єри, а як елемент своєї унікальної та неповторної долі, засіб реалізації творчого потенціалу особистості.

Таким чином, ми можемо говорити про те, що сучасні виклики сприяли трансформації освітнього процесу та формуванню нових освітніх трендів:

1) ключовою стає концепція навчання протягом усього життя. Швидкість та різноманіття змін збільшуються, і навчання стане основною діяльністю протягом усього життя;

2) рівні можливості для всіх. Система освіти має забезпечувати рівні можливості навчання для всіх вікових категорій, враховуючи, що потреба в навчанні для людей старшого віку не менш актуальна, ніж для дітей, проте специфіка навчання для різних вікових категорій відрізняється;

3) персоналізація процесу навчання. Кожна ситуація, проблема і виклик, з якими стикається людина під час навчання та в житті, унікальні, тому система навчання має бути індивідуальною, тобто програму мають підлаштовувати під людину, а не людину під програму;

4) межа між навчанням та роботою зникає. Ми постійно навчаємося, коли працюємо, і ми постійно працюємо над собою, коли навчаємося. Тому майбутня система освіти має забезпечувати повну підтримку людині під час розв'язання будь-яких завдань протягом усього життя;

5) з'являються нові освітні простори. Бібліотеки, молодіжні центри, хаби стають саме такими новими просторами для розвитку неформальної освіти (Тенденції та виклики в сучасній системі освіти).

Саме ці освітні тренди ми і враховували, пропонуючи нашим абітурієнтам нову спеціальність як основу для самореалізації, самовизначення та самовираження.

Вже протягом першого року навчання у студентів є дисципліни, які викладаються англійською мовою. З третього курсу ця кількість дисциплін зростає, надаючи студентам змогу дедалі більш занурюватися в комунікації англійською мовою. Також на другому курсі студенти починають вибирати дисципліни, можуть вибрати другу іноземну мову, німецьку або французьку та навіть вивчати обидві ці мови одночасно. Це дає, на нашу думку, ще більше можливостей до подальшого розвитку студентів у глобальному професійному просторі. Дисципліни бізнес-блоку та педагогічного напрямку також викладаються англійською мовою.

Важливо зазначити, що, окрім того, що такого роду програми та спеціальності, звісно, є челленджем як для ЗВО загалом, так і для викладачів, а також все нове не завжди сприймається самими абітурієнтами та батьками з готовністю та розумінням, лише особисті контакти та авторитет ЗВО, кафедри та викладачів є основою довіри до такого роду інновацій.

Висновки. Важливим, на нашу думку, було й те, що люди усвідомили протягом карантинних обмежень, закриття кордонів та складності в бізнесі, що головна інвестиція, яка завжди буде цінною та прибутковою, – це інвестиція в освіту. Саме освіта дає нам гнучкість, впевненість та можливості, а освіту забезпечують високоякісні освітяни, попит на яких був, є і буде ще багато часу.

Наша ситуація з презентацією нової спеціальності була ускладнена появою карантинів та локдаунів, турбулентністю, в якій опинився увесь світ, новими вимогами до організації освітнього процесу, переходом на дистанційну, а потім і на змішану систему навчання.

Незважаючи на всі перешкоди, нам вдалося набрати групу студентів, готових спробувати нове, працювати спільно на один результат – отримання якісної, сучасної та актуальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тенденції та виклики в сучасній системі освіти. Київ, 2021. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1144-tendentsii-ta-vyklyky-v-suchasni-systemi-osvity> (дата звернення: 3.04.2021).
2. Кочмар-Тимошенко С. Коронавірус і освіта: як Українці вступають в закордонні університети під час кризи. *Українська правда. Життя*. 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/07/13/241614/> (дата звернення: 5.04.2021).
3. Основні тенденції розвитку освіти. Навчальні матеріали онлайн, 2020–2021. URL: https://pidru4niki.com/15920615/pedagogika/osnovni_tendentsiyi_rozvitku_osviti (дата звернення: 3.04.2021).

REFERENCES

1. Tendentsii ta vyklyky v suchasni systemi osvity [Trends and challenges in the modern education system]. Kyiv, 2021. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1144-tendentsii-ta-vyklyky-v-suchasni-systemi-osvity> (data zvernennia: 3.04.2021).
2. Kochmar-Tymoshchenko S. Koronavirus i osvita: yak Ukrainci vstupati v zakordonni universyteti pid chas kryzy [Coronavirus and education: how Ukrainians enter foreign universities during the crisis]. *Ukrainska pravda. Zhyttia*. 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/07/13/241614/> (data zvernennia: 5.04.2021).
3. Osnovni tendentsii rozvytku osvity [The main trends in education]. Navchalni materialy onlain, 2020–2021. URL: https://pidru4niki.com/15920615/pedagogika/osnovni_tendentsiyi_rozvitku_osviti (data zvernennia: 3.04.2021).